

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การจัดการความรู้ของแหล่งการเรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาวิทยุชุมชนในเขตภาคกลาง มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจและจำแนกประเภทของแหล่งการเรียนรู้ชุมชนในเขตภาคกลาง
2. เพื่อวิเคราะห์การจัดการความรู้ของแหล่งเรียนรู้ประเภทวิทยุชุมชนในเขตภาคกลาง
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของแหล่งเรียนรู้ประเภทวิทยุชุมชนในเขตภาคกลาง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการความรู้ของแหล่งการเรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาวิทยุชุมชนในเขตภาคกลาง” นี้ สรุปเป็น 3 ตอน คือ การจำแนกประเภทแหล่งการเรียนรู้ชุมชนของจังหวัดอ่างทองและจังหวัดสระบุรี การวิเคราะห์การจัดการความรู้ของแหล่งเรียนรู้ประเภทวิทยุชุมชน ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของวิทยุชุมชน ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร

1. การจำแนกประเภทของแหล่งการเรียนรู้ชุมชน

การจำแนกประเภทแหล่งการเรียนรู้ สรุปได้ว่า จังหวัดอ่างทองมีแหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์จัดตั้งขึ้นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.78 รองลงมา ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ประเภทสื่อ/วัสดุอุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 41.75 และ 9.28 ตามลำดับ หากจำแนกตามการดำเนินการ จะพบว่า แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ นั้น มีการดำเนินการโดยภาคประชาชนมากที่สุดถึง 95 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 48.97 รองลงมา ได้แก่ การดำเนินการโดยภาครัฐ 81 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 41.75 และการดำเนินการโดยภาคเอกชน 18 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 9.28 สำหรับจังหวัดสระบุรีมีแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.76 รองลงมา ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์จัดตั้งขึ้น คิดเป็นร้อยละ 25.65 หากจำแนกตามการดำเนินการ พบว่า แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ นั้น มีการดำเนินการโดยภาคประชาชนมากที่สุดถึง 243 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 57.72 รองลงมา ได้แก่ การดำเนินการภาครัฐ 106 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 25.18 และการดำเนินการโดยภาคเอกชน 72 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.10

แหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่เดิม หรือแหล่งการเรียนรู้เก่า จึงเอื้อประโยชน์ต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน ของชุมชน ทำให้มีลักษณะการให้บริการเชิงรับ มุ่งให้ความรู้เฉพาะเรื่องหนึ่งเรื่องใด โดยความรู้นั้นๆ เป็นความรู้แบบสำเร็จรูป และมีการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้แบบเอกเทศ ส่วนวิทยุชุมชนจัด เป็นแหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ใหม่ของชุมชน จะมีลักษณะการ ให้บริการเชิงรับและเชิงรุก เป็นความรู้ที่หลากหลายแต่สัมพันธ์กับความต้องการของชุมชน มีการ บริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และแหล่งการเรียนรู้อื่นๆสามารถใช้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้หรือถ่ายทอดความรู้ได้ โดยวิทยุชุมชนได้มีการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดใน ชีวิตประจำวัน ได้แก่ การจัดอบรมสัมมนา การยื่นหนังสือต่อรัฐบาล และการแสดงความคิดเห็น ผ่านสื่อมวลชน

2. การวิเคราะห์การจัดการความรู้ของแหล่งการเรียนรู้ประเภทวิทยุชุมชน

2.1 การบริหารจัดการวิทยุชุมชน

ด้านตัวบุคคล ผู้บริหารวิทยุชุมชนเป็นคนในชุมชนแต่มีความแตกต่างกันในกระบวนการ มีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการผลิตรายการ คณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนนำวิธีการจัดผังรายการ จากวิทยุกระแสหลักมาใช้กำหนด แต่เนื้อหาสาระยังคงเป็นเรื่องของชุมชน และใช้วิธีการนำเสนอ แบบบันเทิงสอคมเทรคสาระ(edutainment) ด้านอุปกรณ์/สิ่งของ อาสาสมัครนักจัดรายการใช้ เครื่องมือที่ไม่ซับซ้อน สามารถเรียนรู้การใช้งานได้ง่าย และมีการจ้างเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาอุปกรณ์ ด้านงบประมาณ ได้รับการสนับสนุนในรูปของเงิน สิ่งของ อุปกรณ์จากชุมชน มุ่งจัดสรรงบประมาณเป็นค่า สาธารณูปโภคเป็นหลัก

2.2 การจัดการความรู้วิทยุชุมชนในฐานะผู้ส่งสาร

2.2.1 การแสวงหาความรู้

ผู้ให้สัมภาษณ์แสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ภายในชุมชน เนื่องจาก เนื้อหา รายการเกี่ยวข้องกับชุมชน และวิธีการแสวงหาความรู้ใช้การอ่านหนังสือ การค้นหาจากสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ และการรับข้อมูลจากภาคราชการ สำหรับการแสวงหาความรู้จากภายนอกชุมชน ได้มี การจัดส่งบุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพูดจากกรมประชาสัมพันธ์

การตั้งข้อสังเกตด้านการแสวงหาความรู้

2.2.1.1 ผู้จัดรายการไม่ได้คำนึงถึงความต้องการด้านเนื้อหาจากผู้ฟัง ในขณะที่ เดียวกันก็ไม่ได้ตระหนักว่า วิทยุชุมชนต้องต่อสู้กับกระบวนการทัศน์เก่าเพื่อแสดงถึงพลังของประชาชนใน การเป็นเจ้าของสถานีวิทยุที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง

2.2.1.2 ผู้จัดรายการไม่มีความรู้เพียงพอด้านแหล่งข้อมูล จึงใช้วิธีการแสวงหาข้อมูลจากภาครัฐ ข้อมูลจากหนังสือ และข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ผลิตมาจากส่วนกลางเป็นหลัก

2.2.1.3 ผู้จัดรายการส่วนใหญ่มีความคิดว่าการเข้ารับการอบรมด้านทักษะการเป็นนักจัดรายการ จากกรมประชาสัมพันธ์ เป็นมาตรฐานที่นักจัดรายการทุกคนพึงมี ซึ่งการกระทำเช่นนี้ถือว่าภาครัฐได้สร้าง “สำนึกलग” ให้ประชาชนยอมรับในสิ่งที่รัฐกำหนด

2.2.1.4 ผู้จัดรายการขาดการผลักดันให้ประชาชนผู้อยู่ในฐานะผู้ฟังมาเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหา ทำให้อำนาจในการควบคุมข้อมูล ข่าวสารของวิทยุชุมชนมาจากคนเพียงกลุ่มเดียวในชุมชน ขาดการแสวงหาข้อมูลในวงกว้าง

2.2.2 การสร้างความรู้

ผู้ให้สัมภาษณ์สร้างความรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (Socialization) ซึ่งจัดเป็นความรู้ในระดับที่ 2 (Know-how รู้วิธีการ) เป็นความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ โดยผู้ดำเนินงานวิทยุชุมชนสามารถนำความรู้ที่ตนเองมีอยู่ให้แก่ผู้อื่น (Tacit to Tacit) และต่างพร้อมใจที่จะเรียนรู้ใหม่ ไม่ว่าจะจากการสอนงาน(On-the-job-training) การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ(Action Learning) การทดลอง(Experimentation) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต (Learning from past experience) เป็นต้น

การตั้งข้อสังเกตด้านการสร้างความรู้

2.2.2.1 ผู้จัดรายการสร้างความรู้โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล ในแบบ “ระบบฝากธนาคาร” (Banking education) ซึ่งทำให้ขาดการคิดแบบวิพากษ์วิจารณ์ และไม่มีที่ตั้งคำถามว่าความรู้ที่ได้รับมานั้น เป็นประโยชน์กับตนเองอย่างแท้จริงประการใด

2.2.3 การจัดเก็บข้อมูลและการสืบค้นความรู้

ผู้ให้สัมภาษณ์จัดเก็บข้อมูลและสืบค้นความรู้ในลักษณะต่างๆกัน โดยผู้ให้สัมภาษณ์จัดเก็บข้อมูล (Storage) ที่มีการวิพากษ์เรื่องทางการเมือง การให้ความรู้ทางวัฒนธรรม ศาสนา สุขภาพ โดยมีวิธีการจัดเก็บข้อมูลที่ต่างกัน เช่น เก็บเป็นแฟ้มงาน เก็บในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเก็บไว้ในตัวบุคคล ซึ่งการจัดเก็บทั้งสามลักษณะนี้ ยังเป็นการกระจายข้อมูลหรือความรู้ไปตามตัวบุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อกำพูดที่เผยแพร่ออกไป สำหรับการสืบค้นความรู้ (Retrieval) ซึ่งเป็นลักษณะของการเข้าถึงสิ่งที่ผู้ใช้ต้องการ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานต่อไป จากการสัมภาษณ์พบว่า ความสัมพันธ์ในแนวราบของคนในชุมชน ทำให้การเข้าถึงแหล่งความรู้สะดวกยิ่งขึ้น

การตั้งข้อสังเกตด้านการจัดเก็บข้อมูลและสืบค้นความรู้

ผู้จัดรายการจัดเก็บข้อมูลตามความพอใจและความสะดวกของตน ทำให้

2.2.3.1 เกิดความยากลำบากในการสืบค้น เมื่อต้องการข้อมูล

2.2.3.2 ข้อมูลทั้งหมดปะปนกัน ทั้งข้อมูลใหม่และข้อมูลเก่า และประเภท

ของเอกสาร

2.2.3.3 ข้อมูลเกิดการสูญหาย โดยเฉพาะการเก็บด้วยความจำ ที่ผู้ส่งสาร

ทั้งหมดมักจะลืมข้อมูลบางส่วน

2.2.3.4 ขาดแรงจูงใจในการค้นหาข้อมูลเดิมมาต่อยอด

2.2.4 การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์

ผู้ให้สัมภาษณ์ถ่ายโอนความรู้โดยตั้งใจ ซึ่งมีวิธีการแตกต่างกันไป เช่น การสื่อสารด้วยการเขียน การสื่อสารภายในชุมชน ระบบพี่เลี้ยง เนื่องจาก มีภาระหน้าที่ในด้านการจัดรายการ แต่ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ก็ได้ถ่ายโอนความรู้โดยไม่ตั้งใจด้วยโดยที่ไม่รู้ตัว เช่น มีการเล่าเรื่องราว มีเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น เพราะเป็นผู้ส่งสารที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน จึงไม่เป็นการยากที่จะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ เพราะสามารถทบทวนความรู้ที่เราไม่กระจำได้ตลอดเวลา

การตั้งข้อสังเกตด้านการถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์

2.2.4.1 ผู้จัดรายการยังคงนำความรู้จากวิทยุกระแสหลักเป็นแม่แบบ ดังนั้น

การครอบงำทางคิดของภาครัฐก็ถูกถ่ายโอนไปยังผู้รับสารเช่นเดิม

2.3 การเกิดมโนธรรมสำนึกของชุมชนในฐานะผู้รับสาร

จากการสัมภาษณ์ผู้ฟังหรือเข้าร่วมกิจกรรมวิทยุชุมชน ผลปรากฏดังนี้

2.3.1 การรู้จักคุณค่าในตนเอง ไม่แปลกแยกออกจากชุมชน และวิทยุชุมชนเป็นเสมือนตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนได้ในระดับหนึ่ง

2.3.2 การช่วยเหลือส่วนรวม ชุมชนมักใช้ประโยชน์ของวิทยุชุมชนในด้านการแจ้งข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อชุมชน

การตั้งข้อสังเกตของชุมชนในฐานะผู้รับสาร

2.3.1.1 บทบาทของผู้รับสารเป็นการตั้งรับ กล่าวคือ รับความรู้มาโดยไม่ได้คิดตั้งคำถามว่า ความรู้ที่ถูกยึดเหนี่ยวให้มัน เป็นความรู้ที่ถูกต้องและสนองต่อความต้องการของตนเองอย่างแท้จริงหรือไม่

2.3.1.2 ผู้รับสารยังคงบทบาทของผู้ถูกระทำ (Passive) มากกว่าผู้กระทำ (Active) กล่าวคือ ผู้รับสารไม่ได้แสดงบทบาทของกระบวนการจัดผังรายการ

2.3.1.3 ผู้รับสารยังคงได้รับสำนึกกลวง โดยการส่งความรู้ผ่านทางเนื้อหาสาระของรายการ เช่น ภาครัฐได้ส่งข่าวประชาสัมพันธ์ของตนโดยออกอากาศในรายการวิทยุชุมชน

3. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของแหล่งการเรียนรู้ประเภทวิทยุชุมชน

แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของวิทยุชุมชนในฐานะผู้ส่งสาร

3.1.1 วิทยุชุมชนควรสร้างระบบความรู้ของตน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการตัวบุคคล ด้านการผลิตรายการ ด้านอุปกรณ์/สิ่งของ และด้านงบประมาณ โดยให้คณะกรรมการบริหารประชุมร่วมกับชุมชนเพื่อรับฟังความคิดเห็นทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3.1.2 วิทยุชุมชนควรมีการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ชุมชนสนใจ ใกล้ตัว และเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการดำเนินชีวิต ปราศจากการครอบงำจากภาครัฐ

3.1.3 วิทยุชุมชนควรมีอัตลักษณ์ของตนเอง ในการนำเสนอข้อมูลที่ชุมชนต้องการ และเป็นประโยชน์ ไม่ควรเลียนแบบการจัดรายการหรือนำเสนอข้อมูลจากวิทยุกระแสหลัก เช่น การนำเสนอสมุนไพรเพื่อรักษาโรค หรือเรื่องอื่นๆที่ชุมชนสนใจ รวมถึงการวิพากษ์กระแสทางการเมือง เพื่อให้ชุมชนรู้เท่าทัน

3.1.4 ควรจัดให้มีกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาได้ (Problem Posing Education) โดยเน้นให้มีการจัดเสวนา อบรม ให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง จนชุมชนสามารถเกิดความคิดเชิงวิพากษ์ได้ เพื่อให้ชุมชนได้รับการปลดปล่อย

3.1.5 ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดเก็บข้อมูลอย่างจริงจัง โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดเก็บข้อมูลและปัญหาของการไม่มีระบบการจัดเก็บข้อมูล รวมถึงหาทางออกในการจัดเก็บข้อมูลด้วยตัวของชุมชนเอง

3.1.6 ควรให้ชุมชนจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลและคัดแยกความรู้ที่สำคัญกับชุมชนอย่างแท้จริง

3.1.7 วิทยุชุมชนควรเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงความรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ

3.2 แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของวิद्यุชุมชนในฐานะผู้รับสาร

3.2.1 ผู้รับสารควรรู้จักตั้งคำถามจากสารที่ได้รับ โดยให้มีความคิดแบบวิพากษ์วิจารณ์และสามารถสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนในฐานะผู้ฟังในกรณีที่รายการไม่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

3.2.2 ควรผลักดันให้ผู้รับสารเป็นผู้ส่งสารบ้างในบางโอกาส โดยเปลี่ยนบทบาทจากผู้ฟังเป็นแขกรับเชิญในรายการหรือเป็นอาสาสมัครนักจัดรายการ และจัดหานักจัดรายการที่มีความรู้ความสามารถที่หลากหลาย เพื่อให้ชุมชนได้รับฟังความรู้ที่กว้างขวางขึ้น

อภิปรายผล

ข้อค้นพบจากการวิจัยในการวิเคราะห์การจัดการความรู้ของแหล่งการเรียนรู้ประเภทวิद्यุชุมชน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการความรู้ สามารถอภิปรายได้ตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ของแหล่งการเรียนรู้เก่ากับแหล่งการเรียนรู้ใหม่

วิद्यุชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ใหม่ ที่ถือกำเนิดจากแนวคิดที่ว่า วิद्यุชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชน ของชุมชน ซึ่งลักษณะเฉพาะของวิद्यุชุมชนคือ เข้าถึงง่าย ประชาชนมีส่วนร่วม และบริหารจัดการโดยชุมชน เพราะฉะนั้น วิद्यุชุมชนจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ยืนอยู่บนฐานของชุมชนเป็นสำคัญ การที่วิद्यุชุมชนจะมีส่วนเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนได้มากหรือนั้น อยู่ที่การจะนำแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ ในชุมชนเข้ามาประสานสัมพันธ์ได้มากน้อยเพียงใด ในเบื้องต้น วิद्यุชุมชนซึ่งเป็นน้องใหม่ของแหล่งการเรียนรู้ จึงควรใช้แหล่งการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานในการดำรงอยู่ อาจรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายความร่วมมือนำความรู้มาออกอากาศ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่ง กาญจนา แก้วเทพ (2545) ได้จำแนกบทบาทหน้าที่ของวิद्यุชุมชน ไว้ดังนี้

1.1 บทบาทในการเสริมพลังทางเศรษฐกิจ เช่น การเผยแพร่สินค้าของชุมชน การแนะนำอาชีพ ฯลฯ

1.2 บทบาทในการติดตาม/จับตามอง/วิพากษ์วิจารณ์การเมืองระดับท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบแนวทาง/นโยบาย/การปฏิบัติงานของการเมืองในชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ

1.3 บทบาทในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแสดงโคราช ลีเก ประเพณีแข่งเรือ ฯลฯ

1.4 บทบาทในการขัดเกลาทางสังคม เช่น การส่งเสริมค่านิยมเรื่องความขยันขันแข็ง รักถิ่นกำเนิด รักษาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

1.5 บทบาทในการระดมความร่วมมือ (Mobilization) เช่น ในช่วงเวลาที่ต้องการการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรณรงค์ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โรคเอดส์ ฯลฯ

1.6 บทบาทในการเตือนภัย วิทยุชุมชนสามารถทำหน้าที่เป็นยามป้องกันชุมชนให้รู้ตัวล่วงหน้าจากภัยอันตรายต่าง ๆ การที่วิทยุชุมชนจะแสดงบทบาทนี้ได้ ก็ต้องหมายความว่า แม้ว่าเนื้อหาของวิทยุชุมชนจะเป็นเรื่องราวในชุมชน แต่ผู้รับผิดชอบวิทยุชุมชนก็ต้องเปิดตัวเปิดรับข่าวสารจากโลกภายนอกเพื่อจะได้เป็น “แถวหน้าของการรับรู้ข่าวสาร” และนำมาบอกต่อให้แก่ชุมชน เช่น ภัยจากน้ำท่วม ไฟป่า โรคระบาด ฯลฯ

1.7 บทบาทในการประสานความสามัคคี (integration) หรือเป็นสื่อกลางในการจัดการกับความขัดแย้ง แน่นนอนว่า ในทุกชุมชนย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทั้งที่มาจากภายในชุมชนเอง หรือความขัดแย้งที่เกิดมาจากภายนอก ในท่ามกลางความขัดแย้งดังกล่าว วิทยุชุมชนอาจจะเล่นบทเป็น “พื้นที่เจรจา” ให้ทุกฝ่ายได้เข้ามาเจรจาทกลงต่อรองกัน

1.8 บทบาทในการสร้างบุคลิกภาพแบบใหม่ให้แก่คนในชุมชน เมื่อวิทยุชุมชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ได้เข้ามามีปากมีเสียงในพื้นที่สาธารณะ ก็เท่ากับว่าวิทยุชุมชนได้เป็นเวทีสำหรับฝึกซ้อมให้ประชาชนรู้จักแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า วิทยุชุมชนยังไม่นำคุณค่าของแหล่งการเรียนรู้เข้ามาใช้ในการบริหารจัดการวิทยุชุมชน เนื่องจาก แหล่งการเรียนรู้จะเน้นไปในการประกอบอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของสังคมชนบท ในขณะที่วิทยุชุมชน จัดเป็นนวัตกรรมใหม่ที่เข้ามาสู่ชุมชน พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากคนที่ไร้สิทธิไร้เสียงให้กลายเป็นคนที่มีสิทธิในการกระจายเสียง จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนต้องได้รับความรู้เรื่องการบริหารจัดการเสียก่อน เพราะจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า วิทยุชุมชนไม่มีความถนัดในการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารด้านตัวบุคคล ผลิตรายการ อุปกรณ์/สิ่งของ และงบประมาณ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลให้สิทธิการสื่อสารแก่ภาคประชาชน แต่ไม่มีการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการดำเนินการดังกล่าว มีเพียงองค์กรพัฒนาเอกชน อาทิ สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ ที่ได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ภาคประชาชน

2. การจัดการความรู้ของวิทยุชุมชนในสังคมไทย

วิทยุชุมชนจะดำรงอยู่ได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับพลังทางสังคม และความเข้มแข็งทางความคิดของคนในชุมชนที่จะยืนหยัด ท้าทาย และรักษาวิทยุชุมชนไว้ให้ได้ เพราะหากชุมชนไม่มีความเข้มแข็ง ความมั่นคงแล้ว ก็จะเหมือนกับประชาชนยอมให้สื่อภาคประชาชนกลับไปอยู่ในอำนาจการควบคุมของรัฐเหมือนเดิม หรือในอีกกรณีหนึ่งคือวิทยุชุมชนยังเป็นสื่อภาคประชาชนต่อไป แต่คนใน

ชุมชนไม่มีความชัดเจนในแนวคิด ขอมรับความคิดเห็นที่ยอมรับได้ ยินยอมตลอด และถ่ายทอดแนวคิด และจัดทำรายการตามวิถุที่ตนเคยได้เห็น ได้ฟังมาแต่เดิม วิถุชุมชนคงไม่ต่างอะไรจากวิถุกระแสหลัก วิถุชุมชนจึงจำเป็นจะต้องมีความชัดเจนในแนวคิด หลักการของการจัดทำวิถุชุมชนอย่างแท้จริง ได้นำเสนอ แลกเปลี่ยนความคิด บอกเล่าเรื่องราวที่มาจากชุมชนจริงๆ โดยทำให้มองเห็นพลัง ในการรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อพัฒนาตนเอง เกิดการจัดการความรู้ภายในชุมชน เพื่อประโยชน์สูงสุด ชุมชน นำเอาปัญหาภาคเถียงหาทางแก้ไข กระบวนการเหล่านี้จะค่อยๆ พัฒนาชุมชนและวิถุชุมชน ให้เข้มแข็งต่อไป

วิถุชุมชนแตกต่างจากวิถุประเภทอื่นๆ ทุกประเภทและทุกขนาดที่มีอยู่ในสังคมไทย เนื่องจากผู้ฟังวิถุชุมชนได้กลายมาเป็นผู้ผลิตรายการ ดำเนินรายการ และกำกับรายการ อีกทั้งยังเป็น ผู้จัดการสถานีและผู้ประเมินผลสถานี ตลอดจนเป็นเจ้าของสถานีด้วยตนเอง ด้วยเหตุที่วิถุชุมชนเป็น วิถุที่เกิดจากการอาสาเข้ามาของทุกคน การดำรงอยู่ของวิถุชุมชนจึงต้องได้รับการโอบอุ้มจากชุมชน ที่แวดล้อมและก่อเกิดวิถุชุมชน ๗ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการผลิตรายการ ก็จะมีอาสาสมัครเข้ามาช่วยในการผลิต โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน หรือจะเป็นการบริหารสถานีก็เช่นกัน การลงทุนในเรื่องห้องส่งและ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็เกิดจากทุนของชุมชนและเงินบริจาคของชุมชน ไปจนถึงงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินการก็มาจากชุมชนเช่นเดียวกัน

ดังนั้น กลุ่มวิถุชุมชนจึงเป็นกลุ่มที่ต้องการแสวงหาอัตลักษณ์หรือพื้นที่ของกลุ่ม โดยการแสดงออกทางวิถีวัฒนธรรมและจุดยืนทางการเมือง ด้วยวิธีการอาสาเข้ามาใช้สิทธิในการสื่อสาร แบบทางตรง สำหรับประชาชนที่มีความตื่นตัวเข้ามาดำเนินการวิถุชุมชนอยู่ในขณะนี้ อยู่ในสภาวะที่ กำลังริเริ่มทดลองและประกอบด้วยกลุ่มหรือองค์กรชุมชนหลายรูปแบบเข้ามามีส่วนร่วม มีอาสาสมัคร ที่หลากหลายเข้ามาฝึกฝนเรียนรู้การทำงานและสร้างสรรค์สื่อวิถุชุมชน นี่คือการโคจรของวิถุ ชุมชนในกระแสการเมืองภาคประชาชน วิถุชุมชนจึงเป็นสื่อที่เปิดพื้นที่ให้กับคนที่ไม่เคยพูดได้มี โอกาสพูด ประชาชนซึ่งถูกบังคับให้เป็นฝ่ายฟังมาตลอดได้สลับสับเปลี่ยนมาเป็นคนพูดบ้าง ชาวบ้าน หลายคนเข้ามาเป็นอาสาสมัครดำเนินรายการรู้สึกเต็มตื่น รู้สึกถึงความมั่นใจ และพูดได้อย่างฉลาด ฉลาด แม้ว่าจะไม่เคยพูดต่อหน้าสาธารณะผ่านไมโครโฟนมาก่อนก็ตาม วิถุชุมชนยังสามารถบอกเล่า เหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน นำเสนอข่าวสารของท้องถิ่น รับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับชุมชนของตนได้อย่าง รวดเร็ว สร้างความสัมพันธ์ แบ่งปันความรู้สึกกันผ่านวิถุชุมชน อีกทั้งวิถุชุมชนยังสามารถบอกเล่า เหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน นำเสนอข่าวสารของท้องถิ่น รับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับชุมชนของตนได้อย่าง รวดเร็ว สร้างความสัมพันธ์ แบ่งปันความรู้สึกกันผ่านวิถุชุมชน ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือ สร้างความผูกพันสามัคคี เกิดการกระจายอำนาจสู่ ท้องถิ่น สามารถพึ่งตนเอง รู้คิดตัดสินใจในกิจการ

ท้องถิ่นได้เอง เพราะชุมชนเป็นผู้ผลิตและผู้ฟัง ชุมชนคิด ชุมชนทำ และชุมชนเป็นเจ้าของ อย่างแท้จริง วิทยุชุมชน เป็นเทคโนโลยีอย่างง่าย เพื่อช่วยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้มากขึ้น ชุมชนสามารถนำเสนอข่าวสารของท้องถิ่น รับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับชุมชนของตน สร้างความสัมพันธ์ แบ่งปันความรู้สึกกันผ่านวิทยุชุมชน ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือ สร้างความผูกพันสามัคคี เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น สามารถพึ่งตนเอง รู้คิดตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง เพราะชุมชนเป็นผู้ผลิต และเป็นผู้ฟัง ชุมชนคิด ชุมชนทำ และชุมชนเป็นเจ้าของ อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาในกระบวนการจัดการความรู้ของวิทยุชุมชนในจังหวัดต่าง ๆ รวมถึงการศึกษาเชิงสำรวจการแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนต่าง ๆ อย่างไม่ถึงทุกจังหวัด
2. การศึกษากระบวนการสร้างความรู้โดยเฉพาะความรู้แบบแฝง (Tacit Knowledge)
3. การศึกษากระบวนการสร้างและรักษาเครือข่ายวิทยุชุมชน
4. การศึกษาวิทยุชุมชนในบทบาทเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนเพื่อทำให้ชุมชนเข้มแข็ง
5. การศึกษาแนวทางในการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต(ผู้ส่งสาร) ของวิทยุชุมชนในทุกกระบวนการ